

Kié itt a tér?

IFJÚSÁGI SZERVEZETEK AZ ÉSZAK-ALFÖLDI RÉGIÓBAN¹

A művelődés és a kultúra állami támogatásának csökkenése a változások egész sorát indította el Magyarországon az elmúlt néhány esztendőben. A művelődési házak bezárása, a művészeti és önképzőkörök valamint a sportegyesületek, az ifjúsági szórakozóhelyek megszűnése jelentős számú fiatalot fosztott meg attól, hogy szabadidejét konszolidált és kulturált keretek között tölthesse el.

A szociológiai kutatások már a '80-as évektől kezdődően jelezték az ifjúság helyzetének kedvezőtlen változásait, azonban ezekkel a hatalom mit sem törődött, s a tendenciát a rendszerváltás sem tudta megállítani. A régi ifjúsági szervezetek szétestek, helyükbe sok új kicsi szervezet lépett, azonban a régi jól működő intézményi struktúra helyett még nem alakultak ki az újak, így az ifjúság a döntéshozók számára közvetlenül nem elérhető, hatékony közvetítőrendszer pedig még nem épült ki. Hiányoznak azok a terek, melyekben a fiatalok felszabadultan mozoghatnának, s így helyzetük rosszabbodására nem aktivitásuk fokozásával, hanem éppen ellenkezőleg a társadalmi-, közéleti folyamatoktól való távolmaradással válaszolnak. (Bánáti, 2004)

A fiatalok úgy tűnik, laza, strukturálatlan helyzetben érzik magukat otthonosan, s inkább összegyűlnek egy-egy koncert vagy party kedvéért, mint hogy ifjúsági szervezetekbe tömörülve váltsák meg a világot. Ma már nem a formális tagság a mérvadó, hanem az informális kötődés. A fiatalok baráti- és egyéb társaságokhoz, informális csoportokhoz kötődnek, a formális szervezetek ideje úgy tűnik lejárt. (Bauer–Szabó, 2009) Ahogyan azt az Ifjúság2008 kutatás eredményei bizonyítják, a fiatalok formális tagsága egyértelműen visszaszorult, a 15–29 évesek

mindössze hat százaléka számolt be arról, hogy bármilyen szervezetnek tagja lenne, a politikai ifjúsági szervezethez való tartozás pedig, csak úgy mint 2000-ben és 2004-ben gyakorlatilag értelmezhetetlen, alig éri el az egy százalékot. A fiatalok preferenciája nem változott a tekintetben sem, hogy milyen típusú szervezetekhez csatlakoznak, szerepvállalásuk leginkább a sport- és szabadidős szervezetek tevékenységében érhető tetten. (Bauer–Szabó, 2009) A civil szervezetekhez való kötődés az észak-alföldi régió fiataljait is kevésbé jellemzi, a fiatalok többsége nemhogy nem tagja az adott településen működő civil szervezetek valamelyikének, de sok esetben nem is tud azok létezéséről.

Szakértői elemzések szerint Magyarországon hozzávetőlegesen 1.500 ténylegesen működő ifjúsági szervezet van. Ezeknek mintegy 35%-a kizárólag sporttevékenységet folytat, így a tényleges ifjúsági érdekű tevékenységben részt vállaló társas szervezetszám hozzávetőleg 1.000 körüli lehet. (Bánáti et al., 2003) Becsléseink szerint az észak-alföldi régióban ez a szám eléri a 150-et, melynek mintegy fele a három megyeszékhelyen tevékenykedik.

A relatíve kevés fiatalot megmozgató, ámde a társadalom számára igen fontos ifjúsági szervezetek a korosztály valós igényeit szem előtt tartva, s ezen igényeknek megfelelően csak akkor teljesíthetik társadalmi funkciójukat - azaz az ifjúság társadalmi beilleszkedésének, társadalmi tanulásának elősegítését - ha kialakítják, illetve erősítik, szorosabbra fűzik kapcsolataikat más civil ifjúsági szervezetekkel, s nagyobb hangsúlyt fektetnek a helyi, valamint megyei önkormányzati-, illetve állami intézményekkel való együttműködésre.

Akármilyen kis mértékben járuljanak is hozzá az önkormányzatok a nonprofit szektor egészének támogatásához, finanszírozásához, a helyi civil szervezetek szemszögéből mégis gyakran ők jelentik a legbiztosabb támogatót. Az a néhány tízezer forint, amire az önkormányzatoktól számíthatnak, sokszor a szervezet fennmaradásának, a helyi közösségek összetartásának alapját képezi. A helyi nonprofit közösség szempontjából az önkormányzatok egyaránt megjelenhetnek alapítóként vagy társalapítóként, szerződő félként, támogatóként vagy adományozóként, esetleg tagként (pl. a települések egyesületeiben), a nonprofit szervezetek által nyújtott támogatások vagy önkéntes munka kedvezményezettjeként, valamint együttműködő és vitapartnerként a helyi közösséget érintő döntések meghozatalában és végrehajtásában.

Az együttműködés legjellemzőbb formája a pénzügyi hozzájárulás, s öröndetes tény, hogy bővül a támogatotti kör, s bár az önkormányzatok által adott pénzügyi juttatások leggyakoribb formája az eseti támogatás, az önkormányzatok egy része már nem csak egyes szervezeteknek nyújt alkalmi támogatásokat, hanem a helyi nonprofit közösség egészét próbálja segíteni. Ennek egyik formája, amikor az épület ingyenes átengedésével, vagy számottevő anyagi hozzájárulással teremti meg a különböző civil központok létrehozásának lehetőségét. Számos önkormányzat külön pénzalapot hoz létre a civil szféra támogatására, s egyre elterjedtebb, hogy a pénzügyi támogatások elosztása helyi pályázatok útján történik. Igaz, hogy ezen a csatornán keresztül az önkormányzatok – egyébként érthető módon – több pénzt juttatnak a saját alapítású, vagy velük szerződéses viszonyban lévő szervezetek számára, s így általában kisebb összeg jut a „valóban civil” szervezetekhez.

Egyre gyakoribb jelenség, hogy az önkormányzat természetbeni támogatást nyújt nonprofit szervezetek részére, például a civil szervezetek ingyen, vagy kedvezményesen használhatják az önkormányzati tulajdonban lévő ingatlanokat, az önkormányzat közlekedési eszközeit, kommunikációs rendszerét (telefon- és fax vona-

lát, internet-hozzáférést...). Az önkormányzat esetenként átvállalja a levelezési költségeket, könyvelési-, jogi-, szakmai szolgáltatást, illetve bármilyen más jellegű, nem anyagi természetű, segítséget nyújt a civil élet helyi szereplőinek. A természetbeni támogatás inkább a nagyobb lélekszámú városokra jellemző, kisebb településeken kevésbé fordul elő.

Az öntevékeny szervezetek többsége nemcsak összefogja tagjait, hanem bizonyos szolgáltatásokat is nyújt. Sok esetben maguk is aktívan részt vállalnak a felmerülő szükségletek ellátásában, s egyre gyakrabban kapcsolódnak be közfeladatok ellátásába. Az átlagostól eltérő, speciális szükségletek felismerésével és kielégítésével hiánypótló szolgáltató szerepet töltenek, tölthetnek be (Nárai, 2005). A szerződéses kapcsolatok bővülése ennek ellenére rendkívül lassú. Annak ellenére, hogy a szerződések számának növekedése valamennyi településtípus esetében kimutatható, igen kevés önkormányzat választja a közszolgáltatások nonprofit szervezetek által történő biztosításának módját. (Sebestény, 1998.) Különösen, ha a szóban forgó nonprofit szervezet ifjúsági szervezet.

Az észak-alföldi régió ifjúsági civil szervezeteire kiterjedő kutatás során arra keressük a választ, hogy a civil ifjúsági szervezetek, szerveződések mennyire képesek az alapító okirataikban megfogalmazott célok megvalósítására. Hogyan zajlanak a döntési folyamatok? Mennyire hatékonyak az általuk finanszírozott programok? Hogyan képesek folyamatok támogatására és hogyan képesek önmaguk folyamatokat gerjeszteni? Hogyan képesek, illetve képesek-e eljutni az általuk megcélzott korosztályhoz? Képesek-e a generáció saját ügyeiben való aktív részvételéhez, az ezt megalapozó képességek, készségek kialakításához, érdekérvényesítéséhez, vagyis participációjához hozzájárulni? Hogyan alakul körülöttük a tér, milyenek a kapcsolataik más alapítványokkal, egyesületekkel, az iskolarendszerrel, a kultúra-közvetítőkkal, önkormányzatokkal...? Hogyan tudják megismertetni a fiatalokkal környezetük aktív befolyásolásának módszereit? Hogyan tudnak (ha egyáltalán akar-

nak) hatni a politikai folyamatokra, képesek-e a közigazgatás befolyásolására? Hogyan és miben képesek, illetve szándékoznak-e együttműködni a helyi- és megyei önkormányzatokkal?

Kérdéseinkre a választ civil ifjúsági szervezetek vezetőivel készített interjúk útján igyekeztünk megtalálni. A kutatás során, 17 az észak-alföldi régióban tevékenykedő, véletlenszerűen kiválasztott, ifjúsági nonprofit szervezetet vetünk górcső alá, melyek között egyaránt megtalálható kulturális, dropprevenció, vagy tehetségkutatás területén működő civil szervezet. Az interjúalanyok kiválasztásánál elsődleges szempont volt, hogy kapcsolatban álljanak Debrecen, Nyíregyháza illetve Szolnok megyei jogú város önkormányzatával. A kapcsolatot meglévőnek tekintettük, ha a szervezet pályázott az önkormányzat támogatási alapjai közül (civil-, ifjúsági-, sport-, kulturális alap) valamelyikre, vagy az önkormányzattal közművelődési megállapodást, illetve ellátási szerződést kötött, illetve kapcsolatban állt az önkormányzat ifjúsági referensével.

Mivel a civil ifjúsági szervezetek alakulásának, működésének, finanszírozásának és kapcsolathálójának vizsgálata sok esetben bizalmas információk közlésével jár, strukturált interjúk készítése mellett döntöttünk. A beszélgetésekre 2006. március 22. és április 11., valamint 2008. március 17. és április 5. között került sor. Kutatásunk során 10 debreceni 5 nyíregyházi és 2 szolnoki civil ifjúsági szervezet vezetőjével készítettünk interjút.²

Az elemzés során abból indultunk ki, hogy számos kisebb-nagyobb ifjúsági szervezet vesz részt az önkormányzati feladatellátásban, bár az önkormányzatokkal, más alapítványokkal, egyesületekkel, intézményekkel, és a médiával való kapcsolataik elenyészőek. A szervezetek forrásokkal való ellátottsága és professzionalizmusuk között szoros összefüggés található, és az önkormányzati feladatellátásban kiemelkedő szerepet vállalnak a kábítószerügy, illetve a gyermek- és ifjúságvédelem területén.

A következőkben igyekszünk áttekinteni az ifjúsági szervezetek főbb mutatóit, tevékenységük

jellemző vonásait. Vizsgálódásunk kiterjed a szervezetek alakulásának és működésének körülményeire, valamint a szervezetek finanszírozására és kapcsolatrendszerük feltérképezésére egyaránt.

A vizsgálatba került szervezetek mindegyike ifjúsági területen működik, és valamilyen kapcsolatban áll a régió megyeszékhelyeivel. Minden második szervezet, több mint tíz éve működik (az egyik szervezet 2006-ban ünnepelte fennállásának 15-ik, egy másik pedig 2008-ban 20. évfordulóját) és mindössze két esetben beszélhetünk 2 évnél fiatalabb nonprofit szervezetről.

A megkérdezett civil szervezetek vezetőinek túlnyomó többsége úgy nyilatkozott, hogy az általuk vezetett szervezet magját képező csoport tagjai, már a szervezet bírósági bejegyzése előtt is együtt dolgoztak egy közös cél érdekében. Mindössze két szervezet – egy nyíregyházi és egy szolnoki – jelezte, hogy az alakulást megelőzően nem dolgoztak együtt a későbbi tagok. A szervezetek alakulását elősegítették meghatározó személyiségek. Az alapító tagok között minden esetben megtalálható a szervezet működéséhez kapcsolódó területen dolgozó szakember, aki a szakmai irányítást, koordinációt végzi.

„A szervezet bejegyzése előtt, kb. egy fél évet dolgoztak együtt az egyesület akkori tagjai és az ő kezdeményezésükre alakult meg az egyesület.”

„Középiszkolás fiatalok, három szakmai vezetővel indították el, azzal a céllal, hogy a fiatalok körében testi, lelki egészségmegőrzéssel és prevencióval kapcsolatos programokat szervezzen, és ezekben a programokban képzett kortárs segítő fiatalokat vonjon be.”

Több esetben tapasztaltuk, hogy vezetőségi tag olyan fiatal, aki valamely program során került kapcsolatba a szervezettel. Ez nagyon fontos egy nonprofit szervezet életében, hiszen a fenntarthatóságot az biztosítja, ha a szervezet folyamatosan új tagokkal bővül, színesedik. A szer-

vezetek taglétszámát illetően igen szerteágazó a kép, hiszen a vizsgálatban egyaránt megjelenik a néhány tízfős alapítvány, valamint a száznál is több tagot számláló egyesület. Összességében a szervezetek háromnegyede (13 szervezet) egyesületi, a fennmaradó négy szervezet pedig alapítványi formában működik.

A döntéshozatal tekintetében az interjúalanyok az alapszabályban rögzített döntési mechanizmust említették, mint meghatározó irányelvet. A döntések többsége a közgyűlésen születik, sürgős esetekben azonban az elnökség, alapítványok esetében kuratórium vállalja át ezt a feladatot. A szervezeteket minden esetben a változó létszámú, 3–5 főből álló elnökség illetve kuratórium vezeti.

„Alapítványi formában működik, jelenleg egy 3 fős kuratórium működteti a szervezetet. A kuratórium évente 3–4 alkalommal ül össze. Mindig egy aktuális esemény apropóján.”

„Jelenleg én vagyok az elnöke az egyesületnek, rajtam kívül még négy elnökségi tagja van az egyesületnek, de nagyon sok lelkes segítőnk van.”

Többen utaltak arra, hogy mivel a szervezet baráti közösségből alakult, így annak működése során nem meghatározóak a hierarchikus viszonyok, s így a vezetői szerep is inkább csak „jelképes”. Interjúalanyaink közül néhányan (5 fő) minimális mértékű anyagi juttatásról számoltak be. A vezetők többsége „társadalmi munkában” végezi feladatát, olykor-olykor még bántónak is érezték azt a kérdést, hogy milyen formában ismerik el a munkájukat, hiszen számukra a szervezetük sikeres működése, – sok esetben a pusztá fennmaradása – és a megvalósult sikeres programok jelentik az elismerést. Ezen túlmenően természetesen elismerést jelent egy díj, egy köszönőlevél vagy egy a sajtóban megjelenő cikk.

„Elismerés!? Megítélés kérdése. Anyagi támogatás nyilvánvalóan nincs, de talán az erkölcsi elismerés, ha úgy vesszük, igen.”

„...vállvergetésen kívül mást nem kapnak.”
„Egyelőre az elismerés kérdése nem vetődött fel, mindenki szívesen és lelkesedéssel látja el a feladatokat.”

„Egy páran kaptunk minimális összeget megbízási díj formájában.”

A különböző szervezetek tevékenységének térbeli kiterjedése visszaigazolja a korábbi kutatások eredményeit, mely szerint a nonprofit szervezetek jelentős része kilép az adott település határai közül. (Harsányi et al, 2000.) A vizsgált organizációk hatókörét firtató kérdésre mindössze egy esetben kaptunk olyan választ, hogy csak városi szinten működik. Ettől az egy esettől eltekintve minden szervezet megyei, regionális, esetleg országos hatókörűnek vallotta magát, sőt találkozhatunk olyan szervezetekkel is, elsősorban a Nyíregyházán működők között, de Debrecenben is volt rá példa, melyek az országhatár közelségéből adódóan határon átnyúló kapcsolatokról számoltak be, s nemzetközinek, uniós hatókörűnek nevezték magukat.

„Alapszabályban rögzített hatókörünk kiterjed Magyarország illetve az Unió egész területére.”

„Mivel mi külföldön is dolgozunk, bátran mondhatom nemzetközinek, de inkább regionálisnak mondanám.”

A kutatást megelőző két évben lezajlott programjaik fényében mindössze négy szervezetet sorolhatunk a regionális hatókörűek közé, a többi esetben megkérdőjelezhető a lokalitás határainak átlépése. Akkor mi lehet a hatósugár illetően eltúlzásának az oka? A válasz egészen kézenfekvő: a civil szervezetek nagymértékben függenek a pályázati forrásoktól, így megtanulták, hogy annál több állami vagy uniós pénzhez tudnak hozzájutni, minél szélesebb körben végzik a tevékenységüket, legalább is papíron. A pályázatok elbírálásánál ugyanis többletpontot kapnak azok a szervezetek, amelyek

nem csak helyi szinten tevékenykednek. Így ha kapcsolatban állnak egy budapesti szervezettel, vagy több települést érintő programot szerveztek, mindjárt országos hatókörűnek vallják magukat.

A megkérdezett vezetők szép számmal soroltak fel a szervezet által az elmúlt két évben megvalósított programokat, de véleményük szerint az azokon résztvevőket is az érdektelenség jellemzi, ahogyan az egyik egyesület vezetője fogalmazott: „... az emberek eljönnek, érdeklődnek, tapsolnak és aztán hazamennek...”.³

Megfigyelhető, hogy a szervezetek törekednek olyan programok megvalósítására, amelyek modellértékűek vagy a térségben hiánypótló rendezvénynek számítanak. Három szervezetnél találkoztunk olyan projekttel, amely már több éve működik, és amelyet a pályázatot kiíró szakminisztérium modell értékűnek minősített.

A civil szektor bevételeinek változására elsősorban az adózási és gazdálkodási szabályok hatottak. A KSH adatai szerint 1993 és 2000 között a nem kormányzati szervezetek pénzügyi forrásai jelentősen átrendeződtek: az állami finanszírozás aránya csaknem másfélszeresére nőtt. Hasonlóan az alaptevékenységből származó bevételhez, míg a magánadományok és a gazdasági tevékenységből származó bevételek aránya lényegesen csökkent. Az interjúk elemzése során a KSH adataihoz hasonló eredményeket kaptunk.

Nem állíthatjuk, hogy a szervezetek szűkölnének az általuk szervezett és megvalósított programokban, ahogyan meggondolatlanság lenne azt állítani, hogy csak a projekt-elvű finanszírozás miatt szerveznek programokat, de az esetek 10–20%-ában valóban erről van szó. Nem egy esetben maga a szervezet vezetője nyilatkozott úgy, hogy a meghirdetett pályázathoz találták ki az utófinanszírozott projektet, melyből az egyesület működésére és mindennapos kiadásaira is jutott.

Fontos megemlítenünk, hogy több esetben találkoztunk olyan szervezettel, amely már ki-nötte az egyesületi kereteket és az alapító ta-

gok a nonprofit szervezet mellett profitorientált vállalkozást is működtetnek, sok esetben az egyesületi célokkal összhangban. Jó példa erre az egyik táncegyesület, akik mára már önálló művészeti iskolát működtetnek. Természetesen az egyesületi forma mindenütt jól kiegészíti a profitorientált vállalkozást, hiszen a támogató-sok több forrásból való lehívásához ez elenged-hetetlen.

A megkérdezett nonprofit szervezetek mű-ködését és programjait túlnyomó részt helyi, országos és nemzetközi pályázatokból finanszí-rozzák. Azt lehet mondani, hogy a szervezetek önállóan vagy más civilekkel konzorciumban mindenhová pályáznak, ahová csak lehet: a profiljukba vágó minisztériumokhoz, a Regio-nális Ifjúsági Tanácshoz, a Regionális Ifjúsági Szolgáltató Irodához, a Nemzeti Civil Alaphoz, alapítványokhoz, közalapítványokhoz... és ter-mészetesen a megyei-, valamint a városi ön-kormányzathoz. Mindössze két egyesület volt, amely még nem nyújtott be önállóan pályáza-tot. Négy szervezet – két nyíregyházi és két deb-receni – jelezte, hogy EU-s pályázatokon is részt vettek (Hefop, Phare, Interreg) erre Szolnokon nem volt példa.

Ugyancsak elmondható, hogy az örökös for-ráshiány miatt, szinte mindent azonnal meg-pályáznak, ahová csak „el tudják adni” magu-kat. Így nem csodálkozhatunk azon, ha egy-egy szervezet a pályázati időszakokban 10–17 pá-lyázatot is benyújt. Ezek többségét a kiírók – túlnyomó részt a minisztériumok, állami ala-pok és önkormányzati szervek – forráshiányra hivatkozva ugyan elutasítják, azonban a nyert összegek arra elegendők, hogy a szervezet a megvalósított program után a következő pályá-zati ciklusig elvegye. Elég nagy baj ez, hi-szen a forrásokkal való ellátottság erősen össze-függ a professzionalizmussal, így nem meglepő, hogy a nagyvárosi, megyeszékhelyi szervezetek forrásai, így a vizsgálatba bevont civil ifjúsági szervezetek forrásai is, kedvezőbbek és profesz-zionalitásuk szintje is magasabb, mint a kis-városokban és községekben működő szerveze-teké. (Murányi, 2006.)

„...a civil szervezetek önműködő pályázó-
pek, akik mókuserékhez hasonlóan, az egyik
pályázatot a másikba forgatva próbálnak
fennmaradni”

„Folyamatosan pályázunk országos szerve-
zetekhez, szakminisztériumhoz. Országos
pályázatokon nyertünk 1.800.000-Ft-ot, helyi
pályázatokon 230.000 Ft-ot.”

„Városi, országos szintű és EU-s pályázatokon
vettünk részt. Összesen pályázati forrásból
megközelítőleg 10 millió forinthez jutottunk.”

A kutatásba bevont szervezetek anyagi lehető-
ségei jelentős különbségeket mutatnak, 200.000
Ft és 22 millió Ft közötti összegekkel gazdálkod-
nak. A nyíregyházi szervezetek közül négy 15 M
Ft feletti összegek felett diszponál, míg Debren-
cenben öt, Szolnokon pedig mindössze egy szer-
vezet bevételei érik el a milliós nagyságrendet.

Csak két egyesület számolt be arról, hogy a
pályázatokon kívül profitorientált vállalkozás,
vagy magánszemély támogatja a szerveze-
tet. Hazánkban a civil szervezetek ilyen típu-
sú önzetlen támogatásának még nem alakult
ki hagyománya. Ez annak köszönhető, hogy a
támogatók – az emberi természetből adódóan
– elsősorban arra kíváncsiak, hogy milyen elő-
nyük származik a szervezet támogatásából.

„Szervezetünket kisebb összegekkel támogatja
3-4 vállalkozó. Többnyire ebből és a tagok ál-
tal fizetett tagdíjakból származik bevételünk.”

„Igen, van egy támogató cégünk, akik első-
sorban promóciós anyagokkal támogatnak és
kisebb részben anyagi támogatást nyújtanak,
tehát azt lehet mondani, hogy inkább ilyen kis
ajándékok, szóróanyagok, ami nekünk kiváló,
mert ha elmegyünk egy ifjúsági fesztiválra,
ott jönnek hozzánk a fiatalok és tudunk nekik
adni, ilyen-olyan dolgokat.”

Az egyesületi törvény alapján minden szer-
vezet tagdíjat köteles beszédni a tagjaitól.

Ennek ellenére mindössze három szervezet
említette, hogy a tagdíjakból bevételi forrá-
sa származna, s valamivel többen, öten, hogy
programjaik megvalósítása során saját be-
vételeikre is támaszkodhatnak. Az interjúk
alapján, a civil ifjúsági szervezetek bevételei-
nek túlnyomó többsége, mintegy négyötöde
pályázati forrásokból tevődik össze. Elenyésző
mértékű (5%) a tagdíjakból befolyó pénz-
összeg, s a szervezetek a rendelkezésükre álló
bevételek 15%-át köszönhetik a szervezettel
közösséget vállaló, céljaival azonosulni tudó
vállalkozásoknak, valamint magánszemé-
lyeknek.

„A tagok támogatják és igyekszünk szponzo-
rokat keresni. Az 1% is csak a tagok körében
sikeres.”

„Pályázatokon sem kapok támogatást.”

„Elsősorban pályázati forrásokat veszünk
igénybe, és elenyésző saját bevételt. Természe-
tesen a programokat nem tudnánk megvalósí-
tani az önkéntesek segítségével.”

Fontos megjegyezni, hogy a vállalkozások ado-
mányai minden esetben rendezvényekhez
kötődő támogatásokként jelentek meg, mely
támogatásért cserébe az adott rendezvényen
megjelent a cég logója, illetve reklámfeliratai.
A támogatások nem feltétlenül pénz, inkább
természetbeni juttatások formájában nyilván-
ultak meg. Bár alkalmanként találkozhatunk
pénzbeli juttatásokkal is, ennél sokkal jellem-
zőbb, hogy önkéntes munkával, szóróanyagok,
promóciós anyagok, ajándékok biztosításával,
nyomdai munkával járulnak hozzá a szervezet
sikerese működéséhez. Megállapítható, hogy a
civil szervezetek egymást pénzügyileg nem tá-
mogatják, azonban – ahogyan azt már említet-
tük – szívesen pályáznak együtt, konzorcium
formájában.

„...rendezvényekhez kötődnek a támoga-
tóink.”

„Alkalmi támogatók (magánszemély és vállalkozás) rendezvényeinkhez anyagi, illetve tárgyi segítséget nyújtanak.”

A szervezetek szinte kivétel nélkül kiterjedt szakmai, civil kapcsolatokról számoltak be. Saját szakterületén minden szervezet igyekszik felvenni és tartani a kapcsolatot más civil szervezetekkel, a területen működő intézményekkel. A debreceni szervezetek mind korábbi, mind jelenlegi kapcsolatai lényegesen kiterjedtebbek és intenzívebbek, mint a nyíregyházi s különösen a szolnoki szervezeteké. Természetesen vannak alkalmi, programokhoz kötött kapcsolatok, mint ahogyan vannak hosszú távú, nagy intenzitású együttműködések is.

„Mi nagyon sok civil szervezettel, illetve intézménnyel is kapcsolatot tartunk. Ezeket biztos, hogy nem tudnám mindet felsorolni, de az biztos, hogy vannak olyan civil szervezetek, akikkel azért tartjuk a kapcsolatot, mert hasonló területen működnek, hasonló szakmai indíttatásuk van.”

„2005-től már nincs is olyan program, amelyben nincs együttműködő partner. Ezek a kapcsolatok van, hogy egy-egy projektre irányulnak, de van olyan is, akikkel állandó kapcsolatban vagyunk több éve.”

„Sokkal, szinte mindegyikkel helyi szinten, valamint hasonló működésű szervezetekkel országosan, ezen kívül határon túli szervezetekkel. Intenzív, napi kapcsolat 20–30 szervezettel.”

Az interjúk alapján azt állapíthatjuk meg, hogy a szóban forgó ifjúsági szervezetek igen csekély mértékben állnak kapcsolatban az önkormányzatokkal, s ezeket a kapcsolatokat is jobbra ők maguk keresik, nem az önkormányzat. A civil ifjúsági szervezetek többsége megalakulásától kezdve igyekszik jó kapcsolatot ápolni az önkormányzattal, bár a kapcsolódás igencsak esetleges, hiszen ahogyan arról a szervezetek

vezetői beszámoltak, bár örülnének neki, a Hivatal – tisztelet a csekély számú kivételnek – egyáltalán nem keresi velük az együttműködés lehetőségét. Mindössze információval és évente egy-két alkalommal kiírt pályázatokkal támogatják a szervezeteket.

„Az önkormányzat normatív támogatást nem ad, viszont írunk az önkormányzathoz is pályázatokat és általában támogatnak is.”

„Feladatellátást nem végzünk, hanem kölcsönösen támogatjuk egymást információkkal. Kapunk tőlük információkat és én is elmondom, hogy mit csináltunk.”

Az általunk megkeresett civil ifjúsági szervezetek közül mindössze három – mindegyik megyeszékhelyről egy – rendelkezett írásos szerződéssel önkormányzati feladatok átvállalásáról a megkeresés idején, és egy szervezet jelezte, hogy ugyan jelenleg nincs, de 2002 és 2004 között volt szerződése az önkormányzattal. Egy esetben talákoztunk olyan egyesülettel, amelynek közművelődési megállapodás formájában ismerték el a több éves munkáját. Ahogy a szervezet vezetője fogalmazott: „Évek óta dolgozunk ezen és most, hogy önálló helyhez jutottunk, ennek már nem is volt semmilyen akadálya.” Ezen kívül a kutatásba bevont civil ifjúsági szervezetek egyike sem büszkélkedhet a helyi önkormányzattal kötött együttműködési megállapodással vagy ellátási szerződéssel.

Az önkormányzattal való kapcsolat azonban nem csak a pályázati támogatásban és kölcsönös információnyújtásban merül ki. Az egyik debreceni alapítvány arról számolt be, hogy a szervezet számára az önkormányzat közhasznú, illetve közcélú munkást biztosított. Az ilyen típusú foglalkoztatás nagymértékben segítheti a nonprofit szervezetek humán erőforrás terén mutatkozó hiányosságait. Ezen kívül egy debreceni és egy szolnoki szervezet bérelhet kedvezményesen irodahelyiséget az önkormányzattól és egy nyíregyházi szervezet esetében megkeresésünkkor éppen folyamatban voltak a tárgyalások.

„Bár nincs az önkormányzattal együttműködési szerződésünk, viszont az önkormányzat támogat minket egy picike kis 12m²-es irodahelyiséggel és ezt kedvezményes bérleti feltételekkel kapjuk meg, tehát ott tudjuk csinálni a szolgáltatásokat.”

„Igen, szoktunk, mégpedig közcélú, vagy közhasznú munkás foglalkoztatására kapunk lehetőséget. Tavaly volt egy közhasznú munkásunk, aki 70%-os támogatást kapott a munkaügyi központtól, illetve volt egy friss diplomás pályakezdő fiatal, aki 90%-os támogatást kapott.”

Kutatásunk eredményei szerint a civil szervezetek és az önkormányzatok közötti „együttműködés” többnyire kimerül az információcserében és az önkormányzattól kapott erkölcsi támogatásban. Keserű tapasztalatként elmondható, hogy az együttműködés lehetőségét csak az egyik fél, nevezetesen a civilek keresik és tartják fontosnak.

„Nagyon fontosnak tartom, hiszen a kapcsolat mindkét fél számára gyümölcsöző lehet, mind a források, mind az információk, mind a szakmai segítségnyújtás tekintetében.”

„Mindenképpen fontos lenne, de az is fontos lenne, hogy ne alá-fölé rendeltségi viszony legyen, hanem partnerségi viszony, és ez jelen pillanatban nem igazán jellemző. Emiatt azt is gondolom, hogy elég sok ifjúsági célú civil szervezet egy kicsit kiábrándult ebből a történetből. Azt gondolom, hogy az önkormányzatnak nincs igazán kapcsolata a civil szervezetekkel, mert nem tekinti őket partnereknek és emiatt kivonulnak a szervezetek. Az a baj, hogy nem a szakmai érdekek mentén szerveződnek ezek a kapcsolatok”

„Fontosnak tartanám és lennének elképzeléseim ezzel kapcsolatban..., de ha nagyon sarkítani akarok, akkor azt mondanám, hogy megvagyunk az önkormányzat nélkül... In-

kább a civil együttműködésekre helyezük a hangsúlyt, hiszen alapelv, hogy a civil társadalmat szeretnénk erősíteni.”

Ami a jövőbeli lehetőségeket illeti, úgy tűnik az önkormányzat még nem ismerte fel a civil szektorban rejlő lehetőségeket, s ezért nem is kíván élni ezekkel. Főleg abban az esetben, ha a szóban forgó civil szervezetek a fiatal korosztályok képviselőit tömörítik, s az ő érdeükben tevékenykednek. A szervezetek vezetőinek túlnyomó többsége a több évre visszatekintő felszínes együttműködésnek köszönhetően pesszimistán nyilatkozott, amikor az önkormányzattal való távlati terveikről, a Hivattal való további együttműködésről kérdeztük őket.

„Konkrétan nem látok lehetőséget, mert úgy veszem észre, hogy úgy működik az önkormányzat, hogy szerintük: jobb dolguk van annál, mint hogy velünk foglalkozzanak.”

„A civil szervezetek legnagyobb problémája a helyhiány. Pályázatot írni, programot szervezni önkéntesen is megtanulnak az egyesületek, de ha hely nincs, akkor ezt nem tudják megtenni. Szerintem Debrecenben jelen pillanatban az a legnagyobb probléma. Nem tudom, hogy ez a városon múlik, vagy a civil szervezeteken. Ha az önkormányzat minimális pénzért helyet biztosítana a szervezeteknek, akkor nagyon sok mindent lehetne csinálni.”

„Az az igazság, hogy nem nagyon látom, hogy ez a kapcsolat fejlődne. Igazából mi nyitottak vagyunk rá, de azt gondolom, hogy mi mindig is a fiatalok és a civilek érdekeit fogjuk szem előtt tartani, és mivel egy kicsit az érdekeiket is próbáljuk védeni ez időnként ütközik az önkormányzat elgondolásaival. Nem vagyok benne biztos, hogy fejlődhet ez a kapcsolat... Abban látnánk az együttműködés lehetőségét, ha lenne az önkormányzatnak egy ifjúsági háza, de olyan ifjúsági háza, amelyet a fiatalok elképzelnek.”

Az ifjúsági szervezetek vezetőinek véleménye szerint mind a szervezetek létrejöttében, mind működésükben számos olyan pontot lehet találni, melynek fejlesztéséhez nem látszik szükségnek a törvényi keretek megváltoztatása. Azt tapasztaljuk, hogy olykor nem csak az anyagi szűkösség akadályozza az ifjúsági szervezetek munkáját, hanem az a közös szándék, mely elismerné az együttműködés szükségességét és jelentőségét az ifjúság ügyében.

Kutatásaink alapján kirajzolódni látszik a „tipikus ifjúsági szervezet” képe. Ezek szerint az észak-alföldi régió megyeszékhelyeinek tipikus ifjúsági szervezetei több éves (2-15 év) múltra tekintenek vissza, s a csoport tagjai már a bejegyzést megelőzően is együtt dolgoztak. Elsősorban a kultúra, művelődés illetve a sport területén működnek – a kelet-közép-európai, s így a magyarországi trendeket követve – s a szakmai munkát a működéshez kapcsolódó területen dolgozó szakember irányítja. Tevékenységük során igyekeznek hiánypótló vagy modellértékű rendezvényeket szervezni és szolgáltatást nyújtani. A szervezet elsősorban pályázatokból tartja fenn magát, vállalkozás vagy magánszemély csak csekély mértékben támogatja, regionális hatókörű és a vezetőség társadalmi munkában végzi feladatát. A tipikus ifjúsági szervezet kapcsolatai más civil szervezetekkel saját állításuk szerint szerteágazóak, a helyi önkormányzatokkal azonban inkább esetlegesesek, mintsem átgondoltak, s a szervezetek nem rendelkeznek ellátási szerződéssel, önkormányzati feladatot nem látnak el.

Azt látjuk tehát, hogy az önkormányzat és a civil ifjúsági szervezetek kapcsolata gyerekcipőben jár, ami nagyrészt annak köszönhető, hogy az önkormányzat nem tekinti partnernek a civileket, főleg, ha fiatalok, s az együttműködés

lehetőségét csak az egyik fél, tudniillik a civilek keresik. Az egyenrangú viszony természetes gátja továbbá, hogy a szervezetek költségvetésének jelentős részét az önkormányzatok fedezik. (Murányi–Szerepi, 2005.)

Úgy tűnik, hogy a két fél együttműködéséből hiányzik a konszenzus, az önkormányzat szempontjai nem tisztázottak és hiányzik belőlük a szándék. Az igen kevés meglévő kapcsolat sem feltétlenül a szakmai érdekek mentén szerveződik, s félő, hogy egy idő után a civil ifjúsági szervezetek – beleunva a próbálkozásokba – inkább csak a civil együttműködésre helyezik a hangsúlyt, mint ahogyan erre már tettek utalásokat a szervezetek vezetői.

Az együttműködésnek természetesen az is gátat szab, hogy nem lehet a fiatalokat az önkormányzati intézményrendszeren kívül elérni. Létezhetnek persze olyan összejövetelek, melyek egy-egy téma, egy-egy ügy mentén képesek nagyobb számú fiatal ad hoc jelleggel megmozgatni, ám ettől még nem válik belőlük közösség. Vagyis a lényeg vesz el: a közös tevékenység mely kialakíthatna egyfajta „mi” tudatot a fiatalokban, s képessé tenné őket arra, hogy saját érdekükben szervezetként tudjanak fellépni.

Ha majd képesek lesznek erre, és saját akaratukból hoznak létre olyan szervezeteket, amelyek viszonylag tiszta profillal rendelkeznek, talán szorosabbra tudják fűzni kapcsolatukat nemcsak más civil ifjúsági szervezetekkel, de a helyi önkormányzatokkal is, megnövelve annak az esélyét, hogy bekapcsolódhassanak akár az önkormányzati feladatellátásba is. Ehhez természetesen arra is szükség van, hogy a mindenkori hatalom, a helyi politika meglássa a lehetőséget a fiatalokban, ne „amatőröknek”, hanem civileknek tekintse őket, s támogassa törekvéseiket.

Jegyzetek

- 1 A szerző köszönetét fejezi ki az Alapítvány a Magyar Felsőoktatásért és Kutatásért támogatásáért. Külön köszönet illeti Galambos Adorjánt a kutatás során nyújtott segítségéért.
- 2 A kutatásban részt vevő ifjúsági szervezetek: Csillagpor Alapítvány, Érzelmek Iskolája Alapítvány, Észak-Kelet Magyarországi Szenvedélybetegeket Megsegítő Egyesület, Fiatalok Kulturális Szövetsége, Kalamáris Ifjúsági Egyesület, Kamasz-Tanya Egyesület, Karc Egyesület, Kortársak az Egészséges Fiatalokért Egyesület, Kuckó Művésztanya Kulturális Egyesület, Kulturális Életért Közhasznú Egyesület, Nyír-Diák Egyesület, Szertelen Egyesület, Szín-Kör Alapítvány, Szóla Rádió Alapítvány, Szülők a Gyermekekért Egymásért Egyesület, Valcer Táncstúdió Egyesület, Városi Diákönkormányzatért Egyesület
- 3 Ez egybecseng az Ifjúság2008 kutatás eredményeivel, mely szerint a szervezetek által kínált programok nem olyanok, amelyek meg tudják érinteni a fiatalokat. Országosan a fiatalok csupán 6 százaléka állította, hogy rendszeresen, 42 százalék, hogy néha részt vesz helyi szervezetek nyilvános programján. 46 százalék egyáltalán nem vesz részt ilyen programokon.

Irodalom

- Bánáti Ferenc–Bíró Endre–Boros László–Gazsó Ferenc–Laki László–Szabó Tamás (2003): Helyzetkép és ajánlások egy Nemzeti Gyermek- és Ifjúságstratégiához (szakértői elemzés), készült a Gyermek, Ifjúsági és Sportminisztérium megbízásából, Budapest, 2002. szeptember – 2003. augusztus
- Bánáti Ferenc (2004): Az ifjúság visszavétele vagy lenyúlása. Társadalmi-gondolati háttér egy lehetséges és reális ifjúságstratégia készítéséhez. *Új Ifjúsági Szemle*, IV. évfolyam 3. szám, 2004 ősz, p. 53.
- Bauer Béla–Szabó Andrea (szerk.)(2009): *Ifjúság 2008 Gyorsjelentés*.
- Harsányi László–Mészáros Geyza–Nárai Erzsébet–Sebestény István (2000): Városi nonprofit szervezetek és az önkormányzatok. In: Csegény Péter–Káka László (szerk.) (2000): *Köztes helyzet? A civil szervezetek és az önkormányzatok kapcsolatában*. Miniszterelnöki Hivatal Civil Kapcsolatok Főosztálya.
- Kollár István–Éri Olga Marianna–Kindrusz Emese (2005): *Észak-alföldi regionális ifjúsági helyzet-elemzés 2005. Fiatalok – önkormányzatok – civilek – források*. Hajdú-Bihar Megyei Civil Szolgáltató Központ.
- Kuti Éva (1998): *Hívjuk talán nonprofitnak... A jótékonyosság, a civil kezdeményezések és az állami keretektől kiszoruló jóléti szolgáltatások szektorra szerveződése*. Budapest: Nonprofit Kutatócsoport.
- Murányi István–Szerepi Anna (2005): *Civil esélyek Hajdú-Bihar megyében*. Debrecen: Hajdúsági Hallgatói Önkormányzatok Kulturális Egyesülete.
- Murányi István (2006): *Észak-alföldi ifjúsági szervezetek küldetésstudata*. Debrecen: HAHA Egyesület.
- Nárai Márta (2005): Civil szervezetek szerepvállalása a szociális ellátás, szolgáltatás területén. *Esély*, 2005/1.
- Sebestény István (1998): *Az önkormányzatok és a nonprofit szervezetek kapcsolata*. Budapest: KSH, 1996.
- http://www.kult13.hu/index.php?lang=hun&page=cms&spage=showpage&id=521&mikrohonlap_id=719 (2009.12.11.)